

NÉMETHY ZSOLT

Rang nélkül: rehabilitálatlan magyar arisztokrácia, 1945–?

A II. világháború utáni években a származási elit társadalmi reprezentáltsága (következésképpen kutatása is) jelentős mértékben visszaszorult. Gudenus János és Szentirmay László 1989-ben megjelent hiánypótló munkája, az *Összetört címerek*¹ elsősorban genealógiai alapon, személyes beszélgetések nyomán térképezte fel az egykori főnemesi családok II. világháború utáni sorsát. Sztárayné Kézdy Éva 2009-ben kiadott tanulmánya² szintén a hiánypótló munkák közé tartozik, ám témaválasztásához híven mindenekelőtt a főnemességgel foglalkozott: a köznemesség (a levéltári források és a szakirodalom túlnyomó részéhez hasonlóan) nem állt érdeklődésének gyújtópontjában. A téma szisztematikus tárgyalására az időnként felbukkanó kiváló értekezések ellenére mind a mai napig nem került sor, a témára vonatkozó levéltári anyag feldolgozottsága pedig töredékes. A genealógia és a heraldika iránt újonnan feltámadt érdeklődés azonban – annak ellenére, hogy a nemesség 20. századi sorsát nem közvetlenül érinti – mégis a téma iránt megnyilvánuló tudományos figyelem fokozódását vetíti előre. Gudenus János és Szluha Márton monumentális genealógiai munkássága³ mellett nem feledkezhetünk meg a Bertényi Ivánhoz kapcsolódó címertani iskola eredményeiről sem, amelynek legújabb kutatási területe a Mohács előtti címereslevelek köré összpontosul⁴. Újraindult a Turul című genealógiai és heraldikai folyóirat is. A szakirodalomban tapasztalható hiátusokkal szemben a szépirodalom és a közéleti médiumok (folyóiratok, magazinok, interjúkötetek) egyre nagyobb figyelmet tanúsítanak a nemesség témaköre iránt.

A szakirodalmi források a történelmi nemesség 1945 után bekövetkezett robbanásszerű térszűkítéséről számolnak be. 1945 áprilisában a gyömrői tömeggyilkosságnak ugyan már voltak arisztokrata áldozatai⁵, de ezt természetesen nem tekinthetjük specifikusan a nemesség visszaszorítása végett

hozott intézkedésnek. A nemesség (és mindenekelőtt az arisztokrácia) drámai szerep- és pozícióvesztésére legszembetűnőbb módon az 1947 és 1953 közötti időszakban került sor.

Gazdasági téren az 1945 márciusában elfogadott kormányrendelet a „*nagybirtokrendszer megszüntetése és a földműves nép földhöz juttatása tárgyában*”⁶ már érzékenyen érintette a vagyonos középnemességet és az arisztokráciát, hiszen földosztáshoz – vagyis egyik legfontosabb gazdasági bázisa elvesztéséhez – vezetett. Akik az 1947. évi földosztás során nem szegényedtek el végletesen – ekkor még harmincnál több főnemes volt vezető gazdasági pozícióban! –, azokat az ingatlanok, bányák, nehézipari létesítmények 1948–49-ben bekövetkezett államosítása tette végképp tönkre. Ennek során mintegy 1500 kastély került ki az eredeti tulajdonosok kezéből.⁷ A gazdasági térszűkítéssel párhuzamosan a nemesség reprezentáltsága a közigazgatási adminisztrációban is visszaszorult, amit az 1946. évi „B listázás”, illetve néhány koncepció per tovább nyomatékosított.

A nemesség közéleti szerepére formálisan az 1947. évi IV. törvény tett pontot, amelynek értelmében tilossá vált a nemesi előnevek, címek, rangok és jelvények használata (kivéve persze a nemzetközi diplomáciai érintkezésben bevett, illetve az egyházi címeket).⁸ 1951 és 1953 között a sztálini kultúrpolitika jegyében továbbá a „volt uralkodó osztályok tagjainak” kitelepítése is lezajlott, amely még a lehetőségét is megszüntette annak, hogy a nemesség bármiféle pozícióhoz juthasson. A helyzetet tovább súlyosbította, hogy a kitelepítettek Sztálin 1953-ban bekövetkezett halála után sem térhettek vissza otthonaikba. Adatszerűen erről az időszakról kevés információ áll rendelkezésünkre, mivel az érintett személyek nemesi státuszára az 1950-es évek kitelepítéseit feldolgozó tanulmányok csak ritkán reflektáltak. A recskai, kistarcsai és hortobágyi internálótáborokba deportált nemesek számáról mindenekelőtt Gudenus János munkássága révén alkothatunk képet. Egy 1951. május 21. és 1951. július 18. közötti időszakra vonatkozó statisztikai adat szerint 5182 család (összesen csaknem tizenháromezer személy) volt kénytelen elhagyni otthonát,

¹ Gudenus János–Szentirmay László: *Összetört címerek*. Bp., 1989.

² Sztárayné Kézdy Éva: *Egy eltűnt réteg nyomában. Egykori arisztokrata családok leszármazottai a mai Magyarországon*. Bp., 2009.

³ A teljesség igénye nélkül emeljük ki Gudenus János ötkötetes munkáját a magyar főnemesség 20. századi genealógiájáról, valamint Szluha Márton műveit, amelyekben a történelmi Magyarország számos vármegyéjének nemesi genealógiáját foglalja össze.

⁴ Ennek a törekvésnek a legelső kötete a 2013-ban megjelent *Középkori magyar címereslevelek I.* (1439–1503). (Szerk. Körmendi Tamás.) Bp., 2013.

⁵ Gudenus J.–Szentirmay L.: i. m. 477.

⁶ 600/1945 E.

⁷ Sztárayné Kézdy É.: i. m. 31.

⁸ A törvény a nemességet nem törölte el, csak eltiltotta címei és rangjai használatától, vö. *Vajay Szabolcs: A johannita rend lovagjai 1854–1984*. Debrecen, 1987. 52–53.

ám a valós szám ennél minden bizonnyal nagyobb. A bizonytalanságot az is növeli, hogy semmiféle információ nem áll a rendelkezésünkre arra vonatkozóan, hogy a kitelepítettek közül hányan tartoztak a fő-, illetve a köznemesség soraiba.⁹ A nemesség társadalmi szerepvállalásának esélyeit ráadásul az is korlátozta, hogy 1962-ig a szülők után a gyermekek is automatikusan osztályidegennek számítottak, illetve egy 1957-ben született MSZMP határozat értelmében főiskolai vagy egyetemi képzésben sem részesülhettek (ez a rendelkezés egészen 1962-ig, az MSZMP VIII. kongresszusáig maradt érvényben). (Az a két életstratégiát, amellyel a nemesség a fenti intézkedésekre reagált, Sztárayné Kézdy Éva munkája foglalja jól össze.)

A nemesség egy része emigrációba vonult. Számukról pontos adat nem áll rendelkezésünkre: a köznemesség emigrációs mozgásai a szakirodalomban teljesen feldolgozatlanok, az arisztokráciával kapcsolatban pedig csak annyit tudunk bizonyosan, hogy mintegy 1/5 részük maradt Magyarországon. Az emigráció három hullámban zajlott: az első szakasz 1944-ben, a világháború vége felé következett be, míg a második periódus az 1947–48 közötti időszakra tehető. Ekkor azok hagyták el az országot, akik a földosztást így vagy úgy még elviselték, ám ekkorra már világgossá vált számukra, hogy az új társadalom ígérete csak üres illúzió. A harmadik kivándorlási hullám 1956-ban következett be. A nemesség másik része kísérletet tett a beilleszkedésre – az adott körülmények között ez rendszerint egyfajta „észrevétlenné válást” jelentett. A nehézséget itt is elsősorban a vagyoni lenullázottság és a munkakereséssel kapcsolatos problémák jelentették.¹⁰

A várakozásokkal ellentétben a magyar történelmi nemesség a rendszerváltozás után sem jött elő külső és belső száműzetéséből. Annak ellenére történt ez így, hogy az Antall kormány a hosszú távú kormányzati hatalom megteremtése érdekében pillérként számított a hazatelepült külföldi arisztokráciára.¹¹ Mivel azonban a 90-es évek elejének kárpótlási törekvései csak részleges sikerrel jártak, az arisztokrácia (és általában a nemesség) nem csupán politikai, de gazdasági értelemben sem tudta visszaszerezni korábbi pozícióját. Változás ezen a téren azóta sincs: sikeres reprivatizáció híján az egyetlen némiképp biztató előjelnek talán csak az tekinthető, hogy a magyar arisztokrácia bizonyos esetekben visszakaphattak egy szárnyat eredeti kastélyukban (Fertődön az Esterházy, Fótton pedig a Károlyi család esetében történt ez így). Mivel azonban a tulajdonjoggal kapcsolatos nehézségeket egy ilyen rendelkezés nyilvánvalóan nem tudta orvosolni, a probléma továbbra is megoldatlan. A nemesség számára az aktivitás egyetlen lehetséges területe így a kulturális téren való hagyományörzés, illetve Magyarország nyugati integrációjának elősegítése maradt. Habsburg Mihály szavaival élve: „Ha uralkodó pozícióban van, ha nem, az arisztokrácia szerepe mindig az, hogy példát mutasson. Járjon elől a hagyománytiszteletben, a hitben, a politika, a kultúra területén, vagy

bárhol másutt”¹². Ez a gondolat jól kapcsolódik a CILANE (Commission d’information et de liaison des associations nobles d’Europe – az európai nemesség egyik magas szintű koordinációs fóruma) hitvallásával is. A CILANE Etikai Kódexe ugyanis az európai nemesség által képviselt értékekről a következőképpen nyilatkozik: elismeri az ember rendkívüli méltóságát kiemelő lelki örökséget, erősíti a családok egységét és kapcsolatait, valamint a családi hagyományok révén óvja a kiválóság és a szolgálat szellemét.¹³ Ezeknek a gondolatoknak a visszhangja olvasható a Magyar Történelmi Családok Egyesületének Alapszabályában is.¹⁴

Noha a nemesség anyagi értelemben véve nem tudott újra az ország életében korábbi szerepéhez mérhető súlyt részt venni, a szellemi életben való szerepvállalásról sohasem mondott le. Korai kezdeményezésként 1987-ben számos nemesi származású taggal megalakult a Debreczeni Dóra által alapított Széchenyi Casino Művelődési és Hagyományörző Társaskör, majd a rendszerváltozás környékén megnyíló lehetőségeket kihasználva (1991-ben) mintegy 50 család részvételével megvalósult a Magyar Főnemesség I. Világtalálkozója.¹⁵ Az 1994-ben megalakult Magyar Nemesi Szövetség és az Apor Alapítvány is hasonló korai kezdeményezéseknek tekinthetők. A kilencvenes évek elején újra hazánkban is megtelepedő Máltai és Johannita lovagrendek is számos főnemes és nemes taggal rendelkeznek (a Máltai Lovagrend tiszteleti és kegyelmi lovagjai *per definitionem* nemesi származásúak, a Johannita Lovagrend pedig regisztrálja a nemességet).

A Magyar Történelmi Családok Egyesülete 1994-ben alakult meg Nyáry János kezdeményezésére és Gudenus János szakmai segítségével.¹⁶ A szervezet Alapszabálya a fentebb elmondottakkal összhangban feladatul tűzi ki a kulturális örökség ápolását, valamint a történelmi hagyományok őrzését.¹⁷ Ennek jegyében 1999. augusztus 28-án Összefogás egy jobb jövőért címmel rendezett konferenciát az MTA épületében, ahol többek között Glatz Ferenc, az MTA akkori elnöke, illetve Habsburg Ottó is előadást tartott. Ez a konferencia mérföldkő volt az egyesület és a századvég újjászerveződő nemessége számára, hiszen az Magyar Történelmi Családok Egyesületének elnöke és Csapody Miklós javaslatára itt merült fel először, hogy kezdeményezzék az 1947. évi IV. törvény hatályon kívül helyezését. A kezdeményezés azonban már a parlamenti frakciókkal való előzetes egyeztetések során elvérzett: a törvény felülvizsgálatát legjobban a Független Kisgazdapárt ellenezte. Más kisebb kezdeményezések (például a 2000. január 6-án a főtí Károlyi kastélyban megalakult és nem sokkal később meg is szűnt Magyar Történelmi Tanács, amelynek alapítói szintén a történelmi magyar nemesség soraiból kerültek ki) szintén a Magyar Történelmi Családok Egyesületébe olvadtak be.

¹² Magyar Nemzet, 2000. február 18., 6.

¹³ Az európai nemesség etikai kódexe. *Nobilitas*, 9 (2013), 25–28.

¹⁴ Az egyesület alapszabálya. *Nobilitas*, 10 (2014), 16–24.

¹⁵ Gudenus J.: i. m. A nemesség helyzete az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlása és felbomlása után Ausztriában és Magyarországon 1918-tól napjainkig. *Nobilitas*, 10 (2014), 55.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Az egyesület alapszabálya. *Nobilitas*, 10 (2014), 16–24.

⁹ Sztárayné Kézdy É.: i. m. 33.

¹⁰ Sztárayné Kézdy É.: i. m. 35–40.

¹¹ Szalai Erzsébet: Útelágazás. Hatalom és értelmiség az államszocializmus után. Bp.–Szombathely 1994. 177.

A Magyar Történelmi Családok Egyesülete 2004. március 22-től egészen a legutóbbi időig a Budai Polgári Casino klubhelyiségében tartotta rendszeres kétheti összejöveteleit, 2007-től pedig tagja a CILANE-nak¹⁸. Ez utóbbi szervezethez való csatlakozása nemcsak a magyar nemesség hagyományosan jó, ám a kommunizmus évei alatt némiképp megtépázódott európai kapcsolatrendszerének felrészítése, hanem az európai elismertség megnövelése szempontjából is hasznosnak, sőt mérőföldkönek tekinthető.¹⁹ A CILANE-tagság jegyében hazánkban eddig egy nemzetközi CILANE delegátusi munkaértekezletet (Budapest, 2006. október 6–8.), valamint az Európai Nemesség Kongresszusát (Gödöllő, 2014. október 3–5.) rendezték meg.

Kulturális téren a 2001-ben az Ernst Múzeum által szervezett Arisztokrata művészek a polgárosodó Magyarországon (1841–1940) című kiállítás megnyitóján már Gudenus János mondhatta a bevezető beszédet.²⁰ 2009. szeptember 5–6 között Várpalotán a helybéli Szindbád Kht.-vel közösen az Magyar Történelmi Családok Egyesülete szervezte meg azt a Hagyomány és táj című konferenciát, ahol a magyar közélet és a tudományos világ neves képviselői is előadtak (a teljesség igénye nélkül: Varga Kálmán, a Műemlékek Nemzeti Gondnoksága igazgatója; Horváth Hilda, az Iparművészeti Múzeum főigazgatóhelyettese; Simon Attila, a Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. vezérigazgatója; Limbacher Gábor, a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság igazgatója, illetve Virág Zsolt, a Magyar Kastélylexikon főszerkesztője).²¹ A 2014. október 3–5 között a gödöllői királyi (volt Grassalkovich) kastélyban szervezett CILANE kongresszus (témája: Mi történt a kelet-európai nemességgel?) is a fenti hagyományfolyam részének tekinthető. A konferencián – amely nem csupán a magyarországi, hanem a tágabb értelemben vett geopolitikai térség nemességének 1918 utáni sorsával foglalkozott – felszólalt Gudenus János, aki Georg von Frölichsthallal közös előadásában ismertette a nemesség helyzetét Magyarországon és Ausztriában az I. világháború után, Haller Béla, aki az erdélyi nemesség II. világháború utáni helyzetéről adott tájékoztatást, valamint Károlyi György, aki családjának példáján szemléltette a magyar arisztokrácia sorsát ezekben a zavaros időkben. A kongresszuson előadást tartott még Váralljai Csocsán Jenő, az Oxfordi Egyetem és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem nyugalmazott egyetemi tanára és Tóth Zoltán József jogász, jogtörténész, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatója is. A rendezvényen elsősorban arról esett szó, hogy a nemesség ma élő tagjai hogyan látják saját és szűkebb vagy tágabb környezetük helyzetét, valamint lehetőségeiket a magyar társadalom életébe való újbóli bekapcsolódásra. A diszkusszió nem kizárólag a fő- és köznemesség leszármazottainak egyfajta szociológiai ön- és helyzetképe köré szerveződött, hanem a szóban forgó társadalmi csoport ma is folyamatosan keresi a kapcsolatot

és a párbeszédre való lehetőséget a hazai és nemzetközi társadalmi és tudományos élettel.

A nemesség kulturális téren való egyre szélesebb körű szerepvállalásának része a témával foglalkozó könyvkiadás egyfajta új reneszánsza is. Gudenus Jánosnak a magyar főnemesség 20. századi genealógiáját összegző nagyívű könyvsorozata és a magyar nemesség genealógiáját feltáró további munkái²², vagy Bánó Attila Régi magyar családok – mai sorsok című kötete²³, de Adonyi Sztancs János 2008-ban és 2009-ben megjelent Arisztokraták ma címen megjelent művei²⁴ is felsorolhatók ezen a helyen. Szluha Márton számos egykori vármegye nemességének genealógiáját tárgyalja kimerítő részletességgel²⁵, illetve több magánkiadásban megjelenő családtörténet és a Históriaantik Könyvesház Bt. reprint kiadásai is ide sorolhatóak. Vajay Szabolcs a Máltai és Johannita lovagrendek tagjainak genealógiáját feltáró művei révén is maradandót alkotott.²⁶ Gudenus János a genealógia terén végzett kiemelkedő munkásságáért 2000-ben a Nemzetközi Heraldikai és Genealógiai Szövetségtől (*Confédération Internationale de Généalogie et d'Héraldique*, CIGH) a Bohus-Szögyény életműdíjat vehette át, majd 2014-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend fokozatát, a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjét kapta.

A nemesség természetesen nemcsak kulturális téren, de jogi szempontból is törekszik érdekeinek védelmére. Ennek keretében az 1947. évi IV. törvény felszámolására tett indítvány már többször megjárta az Alkotmánybíróságot és képviselői indítvány is született a rendelkezés hatályon kívül való helyezésére. Természetesen az ellenreakció sem váratott sokáig magára: a 2010. szeptember 27-i sajtóhírek nyomán, miszerint több kormánypárti politikust vitézzé avattak, Molnár Csaba (a betérjesztés idején szocialista) képviselő október 1-én módosító javaslatot nyújtott be a szabálysértési törvényhez, amelyben 100 ezer forintig terjedő szabálysértési bírsággal javasolta a törvény megsértését büntetni azon az alapon, hogy „születési előjogok vagy más, a demokratikus állami működéssel össze nem egyeztethető címek nem érvényesülhetnek”. Az indítványt az alkotmányügyi bizottság nem vette tárgysorozatba.

A kérdéssel először (érintőlegesen) az 1231/E/2007 AB határozat foglalkozott. 2009-ben a Magyar Történelmi Családok Egyesülete indítványt nyújtott be, amely szerint a nemesi előnév (nemesi cím) használatának általános érvényű, differenciálatlan törvényi tiltása alkotmányellenes. Ezt azzal indokolta, hogy a névviseléshez való jog mint az emberi méltóságból levezetett jog elidegeníthetetlen, illetve az állam által nem korlátozható. Utalt továbbá arra is, hogy

¹⁸ Gudenus J.: i. m. 55.

¹⁹ Némethy Zsolt–Nyáry János: A CILANE XIX., Máltai Kongresszusa. *Nobilitas*, 8 (2012), 46–51.

²⁰ Gudenus J.: i. m. 56.

²¹ Gudenus János: A Várpalotai Konferencia. *Nobilitas*, 6 (2010) 54–57.

²² A főnemesi genealógia átfogó felvázolása mellett megemlítenők még a Magyar Történelmi Családok Egyesületének évkönyveként évente megjelentetett *Nobilitas* kötetek, valamint közreműködése számos nemes család genealógiájának kidolgozásában.

²³ Bánó Attila: Régi magyar családok – mai sorsok. Bp., 1996.

²⁴ Adonyi Sztancs János: Arisztokraták ma. Bp., 2008, ill. Adonyi Sztancs János: Arisztokraták ma II. – 21 főnemes a XXI. században. Bp., 2009.

²⁵ Mindaddig Vas vármegye és számos felvidéki vármegye nemességének tárgyalására került sor a szerző műveiben.

²⁶ Vajay Szabolcs: A máltai rend magyar lovagjai 1530–2000 I–II., Magyar Máltai Lovagok Szövetsége, Bp., 2002. illetve a szerzőnek a johannita lovagrenddel kapcsolatos, korábban már idézett műve.

a névhasználat a hivatalos társadalmi viszonyokon túl az egyén magánszférájába is tartozik, ezért a magánviszonyokban való használat tiltásával az állam indokolatlanul és aránytalanul avatkozik be a személyek magánszférájába. Az AB az indítványt 2009. szeptember 21-én elutasította.

2010. december 13-án Ferenczi Gábor és Szávay István országgyűlési képviselők önálló képviselői indítvány keretében módosító javaslatot nyújtottak be, amely szerint „a magyarság öntudatra ébredésével egyre nagyobb igény van a családi gyökerek felkutatására, és az ősi, családi nevek, nemesi előnevek, címerek használatára.” Egy hét múlva a törvényjavaslatot visszavonták.

A következő évben, 2011. október 25-én az Alkotmánybíróság teljes, 15 tagú ülése utasította el az újabb Magyar Történelmi Családok Egyesülete-féle indítványt. Az alkotmánybírák határozatukban abból indultak ki, hogy az államnak – ha a saját név viselésének alkotmányos alapját biztosította is – akkor azon belül már lehetősége van annak eldöntésére, hogy mit tekint az egyes személyek nevének, továbbá, hogy a név megválasztásának, viselésének, megváltoztatásának szabályait miként határozza meg. A nemesi előnevek, illetve címek ma részei a hivatalos névnek. Ez különösen abból a szempontból lényeges, hogy korábban az előnévhez és címhez előjogok, többletjogosítványok kapcsolódtak. Az Alkotmánybíróság mindebből azt a következtetést vonta le, hogy a nemesi címek és rangok mellőzése elvárt ugyan a privátszférában, de a használata mégsem tilalmazott. Az állam nem tilthatja meg ugyanis, hogy az egyén – akár személyes érdeklődésből – családja történetét felkutassa, és az így fellelt címet vagy rangot a magánérintkezésben használja, azonban azt hivatalos névként nem tarthatja nyilván.

Összefoglalóan tehát elmondhatjuk, hogy a nemesség általánosságban, történelmi múltjából hozott magával olyan

feladatokat, amelyek elvégzése kötelessége és egyben bizonyos fokig privilégiuma is volt. A 1848-49-ben ugyan törvény írta elő a nemesi előjogok megszűnését, azonban a társadalmi megszokás mégis úgy kezelte a kérdést, mint az azt megelőző időkben: a közvélekedés szerint bármilyen feladathoz vagy tisztséghez is jutott a nemes, az csak azért történhetett, mert rangja, előneve volt. Az iskoláztatást azonban bel- és külföldön egyaránt nem a rang és az előnév, hanem a család elvárásai, kulturális helyzete – nem utolsósorban anyagi státusza – tette lehetővé. Mindezek a lehetőségek a kiegyezés után a feltörekvő polgárság előtt is megnyíltak (gondoljunk itt a nem kevés polgári származású miniszterre). Természetesen a királyság idejében az ország vagy valamely település javára végzett cselekvés magától értetődő jutalma a nemesi cím adományozása volt, így a polgárság tagjai közül ezekben az időkben is nem kevesen – például a szegedi Lukács bankár, a Wolffner és Weisz iparbárók és még sokan mások – tagozódtak be a nemesség soraiba. Az 1945-ben bekövetkezett helyzet azonban megfosztotta az országot a jól képzett, és széles körű szociális kapcsolatrendszerrel bíró szakemberek tudásától és a közösség számára hasznot hajtó munkálkodásától. A mai viszonyok ugyan már rég nem tiltják a nemesség számára a művelődést és az ebből fakadó tudás használatát, ám mintha az sem lenne túlzottan kívánatos, hogy a névhasználatból kiderüljön, hogy a régi nemesek leszármazottai ma is léteznek, és szerepet kívánnak vállalni az ország hasznára történő munkálkodásban. Ebben természetesen az afféle mélyen gyökerező előítéleteknek is szerepük van, miszerint „a gróf csak mulat, miközben a sérű – az ország – ég”. A rendszerváltozás utáni évek lehetőséget biztosítanak arra, hogy végleg leszámoljunk a sztereotípiákkal, a magyar történelmi családok leszármazottai pedig ismét megtalálják a helyüket szűkebb és tágabb közösségeikben egyaránt.

